

«Διδάσκοντας βιωματικά: Τεχνικές διδασκαλίας και βιωματική μέθοδος»

Πρόγραμμα Ενδοσχολικής Επιμόρφωσης της Ε.Ε.Π.Ε.Κ σε συνεργασία με τις Σχολικές Μονάδες, διάρκειας 2 εβδομάδων (15 ώρες)

Μορφή εκπαίδευσης: Εξ Αποστάσεως (Πλατφόρμα ΜΟΟC)

Σε ποιους απευθύνεται: Εκπαιδευτικούς - μέλη της ΕΕΠΕΚ, Προσχολικής, Α/θμιας & Β/θμιας εκπαίδευσης, όλων των ειδικοτήτων.

Εκπαιδεύτρια: Μπούρα Θεώνη

Υλικό 1^{ης} ενότητας – Εβδομάδας

Βιογραφικό Εκπαιδεύτριας:

Η **Θεώνη Μπούρα** είναι Θεολόγος εκπαιδευτικός με Master στην Πατερική Θεολογία. Είναι μέλος της Διεθνούς Ένωσης Πατερικών Σπουδών «Association Internationale D' Etudes Patristiques(AIEP)-International Association of Patristic Studies(I.A.P.S.). Είναι επιμορφώτρια Θεολόγων στο ΙΕΠ και στο Etwinning, γνωρίζει Αγγλικά και Γερμανικά. Έχουν εκδοθεί 3 βιβλία της και 14 άρθρα της σε ελληνικά και ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά. Είναι εισηγήτρια σε πολλά Διεθνή Συνέδρια Παιδαγωγικά και Θεολογικά. Υπηρέτησε ως Θεολόγος σε Πειραματικό Λύκειο της Αθήνας και είναι Διευθύντρια στο 4ο ΓΕΛ Ιλίου. (theoniabc@yahoo.gr)

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σκοπός του προγράμματος είναι να γίνει προσέγγιση του πεδίου της Βιωματικής Διδασκαλίας και κάποιων πρόσφορων τεχνικών Διδασκαλίας που εντάσσονται στη Βιωματική Μάθηση. Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να σχεδιάζουν το μάθημα βιωματικά αξιοποιώντας τεχνικές που «ζωντανεύουν» το μάθημα, το κάνουν ελκυστικό, επίκαιρο και διευκολύνουν τους μαθητές στη δημιουργικότητά τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Εβδομάδα 1^η: Η Βιωματική Μάθηση(θεωρητικό πλαίσιο) - Γιατί να διδάξω Βιωματικά - Καταιγισμός ιδεών σε σχήμα και με το ελληνικό (ή άλλο) αλφάβητο - Παιχνίδι ρόλων - Μελέτη περίπτωσης - Διδακτική αξιοποίηση βίντεο - Τα στάδια της Βιωματικής μεθόδου: 1^ο στάδιο «Βιώνοντας».

Εβδομάδα 2^η: 2^ο στάδιο: «Νοηματοδοτώντας» - 3^ο στάδιο: «Αναλύοντας» - 4^ο στάδιο: «Εφαρμόζοντας», Διδακτική αξιοποίηση.

Περιεχόμενα 1^{ης} Εβδομάδας – 1^{ης} Ενότητας:

1 Η Βιωματική Μάθηση (θεωρητικό πλαίσιο)

2 Γιατί να διδάξω Βιωματικά

3 Καταιγισμός ιδεών σε σχήμα και με το ελληνικό (ή άλλο) αλφάβητο

4 Παιχνίδι ρόλων

5 Μελέτη περίπτωσης

6 Διδακτική αξιοποίηση βίντεο

7 Τα στάδια της Βιωματικής μεθόδου

8 1ο στάδιο: «Βιώνοντας»

ΣΤΟΧΟΙ

Με την επιτυχή ολοκλήρωση της Ενότητας οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να:

- **Αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της Βιωματικής Μάθησης**
- **Αξιολογούν τη Βιωματική Μάθηση**
- **Αποδέχονται κι εντάσσουν τη Βιωματική Μάθηση στη διδασκαλία τους**
- **Αναγνωρίζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Καταιγισμού Ιδεών**
- **Εντάσσουν τον Καταιγισμό Ιδεών στη διδασκαλία τους**
- **Αναγνωρίζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα στο Παιχνίδι ρόλων**
- **Εντάσσουν το Παιχνίδι ρόλων στη διδασκαλία τους**
- **Σχεδιάζουν το μάθημα με Καταιγισμό Ιδεών και Παιχνίδι ρόλων**
- **Εμπιστεύονται κι εμπλέκουν τους μαθητές τους στη συνδιαμόρφωση της διδασκαλίας τους**

- Αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της Μελέτης Περίπτωσης
- Αξιολογούν κι εντάσσουν τη Μελέτη Περίπτωσης στη διδασκαλία τους
- Σχεδιάζουν τη διδασκαλία τους με χρήση Μελέτης Περίπτωσης
- Αξιοποιούν διδακτικά το βίντεο
- Επιλέγουν βίντεο κατάλληλα για διδασκαλία
- Σχεδιάζουν το μάθημα με χρήση βίντεο
- Αναγνωρίζουν τα στάδια εξέλιξης της Βιωματικής Μεθόδου Διδασκαλίας
- Αξιοποιούν διδακτικά τις εμπειρίες των μαθητών τους
- Εμπλέκουν ενεργά τους μαθητές τους στην οικοδόμηση της γνώσης
- Σχεδιάζουν κι εφαρμόζουν το 1ο στάδιο της βιωματικής μεθόδου

1 Βιωματική Μάθηση (Θεωρητικό πλαίσιο)

Τι είναι η βιωματική μάθηση; Η βιωματική μάθηση αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης που επεκτείνεται πέρα από τα θρανία, τα σχολικά βιβλία, τη μετωπική διδασκαλία και την απομνημόνευση της “ύλης” (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008). Στόχος της είναι να φέρει τον μαθητή σε άμεση επαφή με το αντικείμενο μάθησης, μέσα από την έρευνα, την εργασία πεδίου, την παρατήρηση, τις συνεντεύξεις, τα παιχνίδια ρόλων κ.α. (Δεδούλη, 2002). Η βιωματική μέθοδος επιδιώκει την ενεργό συμμετοχή των παιδιών στη μάθηση θεωρώντας σημαντικές τις συναισθηματικές αντιδράσεις, τις ερωτήσεις και απορίες των μαθητών που συζητιούνται ελεύθερα στην τάξη. Επιπλέον, τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες, επικοινωνούν τα βιώματά τους, επεξεργάζονται από κοινού τις αντιδράσεις τους, θέτουν τους δικούς τους στόχους, εκφράζονται και δημιουργούν. Τέλος, τα παιδιά μαθαίνουν να προβληματίζονται και να αναρωτιούνται για την εμπειρία τους και να αναπτύσσουν την ικανότητα για κριτικό αναστοχασμό. Η βιωματική μάθηση προτείνει και εφαρμόζει ορισμένες εξειδικευμένες τεχνικές, όπως:

- ✓ Παραγωγή και χρήση οπτικοακουστικών μέσων
- ✓ Βιωματικές αναπαραστάσεις και παιχνίδια
- ✓ Τεχνικές λόγου (ημερολόγιο, αφήγηση ιστοριών, δημιουργική γραφή)
- ✓ Δραστηριότητες εικαστικής δημιουργίας Παιχνίδι ρόλων και θεατρική δημιουργία (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008)

Το σχολείο είναι απαραίτητο να καλύπτει τις ανάγκες της ψυχοσυναισθηματικής ανάπτυξης όλων των μαθητών μέσα από ένα υποστηρικτικό περιβάλλον και κατάλληλες διαδικασίες. Σύμφωνα με τον Μπακιρτζή (2000), η παιδαγωγική της βιωματικής εμπειρίας αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που παρέχει τη δυνατότητα

εμπειριών που θα διευκολύνουν «τις ενδοψυχικές διεργασίες ιδιοποίησης και διαμόρφωσης του ψυχικού κόσμου, της προσωπικότητας και των επιθυμιών, αναγκών, κινήτρων, ενδιαφερόντων». Επομένως, οι διαδικασίες και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στη βιωματική μάθηση συμβάλλουν στη διαδικασία κατανόησης του εαυτού μας (Καμαρινού, 1998), αλλά και της ανάπτυξης της προσωπικότητας συνολικά. Για όλους τους παραπάνω λόγους η βιωματική μάθηση συνιστά πλέον τον προτεινόμενο τρόπο μάθησης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και εκλαμβάνεται ως αναντικατάστατη στο χώρο της συνεχιζόμενης κατάρτισης ενηλίκων (Silberman, 2007).

Η θεωρία της Βιωματικής Μάθησης δίνει έμφαση στο σημαντικό ρόλο που παίζει η εμπειρία στη διαδικασία της μάθησης καθώς και στους δεσμούς της σχολικής τάξης, της καθημερινής ζωής των μαθητών και της κοινωνικής πραγματικότητας.

Πολλοί ερευνητές ορίζουν τη Βιωματική Μάθηση ως τη γνώση και τις δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί μέσω της εμπειρίας της ζωής και της εργασίας και οι οποίες πολλές φορές δεν έχουν πιστοποιηθεί επίσημα (Δεδούλη, 2000).

Οι κυριότερες αρχές της Βιωματικής Μάθησης θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις εξής:

- 1) Η Βιωματική Μάθηση αξιοποιεί τα βιώματα των μαθητών ή δημιουργεί νέα.
- 2) Ενθαρρύνει το μαθητή να συμμετέχει ενεργητικά στη διαδικασία της μάθησης και να οικειοποιείται το θέμα που προσεγγίζει μέσω της επένδυσης προσωπικού ενδιαφέροντος σε αυτό.
- 3) Τον προτρέπει να ερευνά, να ανακαλύπτει, να ενεργοποιεί τη φαντασία του και τη δημιουργικότητά του.
- 4) Προτείνει την αναζήτηση ή τη δημιουργία νοήματος αντί της απομνημόνευσης.
- 5) Κινητοποιεί το μαθητή διανοητικά και συναισθηματικά αφού η μάθηση βασίζεται στην αλληλεπίδραση γνώσης και συναισθηματικών διεργασιών.
- 6) Προωθεί την αυτογνωσία του μαθητή (Δεδούλη, 2000).
- 7) Βοηθά το μαθητή να αντιληφτεί το ρόλο των κοινωνικών, οικονομικών, ιστορικών και πολιτισμικών παραγόντων στη διαμόρφωση του κοινωνικού γίνεσθαι και να συνειδητοποιήσει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές συνιστώσες συναντώνται με την προσωπική του ιστορία (Postle, 1993).

Δεδούλη, Μ. (2002). Βιωματική μάθηση – Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τομ. 6, 145 – 159.

Καμαρινού, Δ. (1998). Βιωματική Μάθηση στο Σχολείο. Αθήνα: Paper graph.

Postle, D. (1993). Putting the heart back into learning. In D. Boud, R. Cohen, D. Walker, (Eds). Using experience for learning.

Τριλίβα, Σ. & Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). Βιωματική μάθηση: Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

2 Γιατί να διδάξω βιωματικά;

Ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας έχει πλέον αλλάξει. Το κέντρο της διδασκαλίας δεν είναι ο δάσκαλος, αλλά μάλλον ο μαθητής¹. Η μετωπική διδασκαλία με μακρά διάλεξη δεν προτείνεται διδακτικά στο σύγχρονο σχολείο. Ο μονόλογος του καθηγητή δε γίνεται αποδεκτός από τους εφήβους και δε συμβάλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου.

Αντιθέτως, προτείνονται από τους σύγχρονους παιδαγωγούς διδακτικές περισσότερο συμμετοχικές², δηλαδή τεχνικές διδακτικής που απαιτούν τη συμμετοχή των μαθητών. Γι' αυτό άλλωστε υπάρχει στη βιβλιογραφία πλήθος προτεινόμενων τεχνικών διδασκαλίας οι οποίες ονομάζονται «συμμετοχικές διδακτικές τεχνικές». Επιδιωκόμενος σκοπός είναι να δημιουργήσουν οι ίδιοι οι μαθητές, διότι μαθαίνουν καλύτερα αυτό, στο οποίο εμπλέκονται βιωματικά³.

Επίσης έχει αλλάξει ο τρόπος συμμετοχής των μαθητών στο μάθημα. Πλέον δεν ενδείκνυται η εμμονή στην ατομική συμμετοχή κάθε μαθητή αλλά κυρίως η εμπλοκή του κάθε μαθητή σε ομάδες και η δημιουργία μέσα στην ομάδα⁴. Οι ομάδες μπορούν να αποτελέσουν κοινότητες μάθησης που προκύπτει από την αλληλεπίδραση των μελών της ομάδας. Σήμερα οι μαθητές μας λόγω του διαδικτύου έχουν πλήθος γνώσεων, εμπειριών και δεξιοτήτων που αναμφίβολα υπόσχονται πολύ ποιοτική αλληλεπίδραση. Το κέντρο βάρους δείχνει να μετατοπίζεται από το άτομο στη συλλογικότητα της ομάδας και στη συνεργασία. Τούτο προετοιμάζει τους μαθητές μας καλύτερα για μία κοινωνία ενηλίκων, οι οποίοι θα συνεργάζονται προσφέροντας ο καθένας ό,τι μπορεί για να δημιουργήσουν ένα κοινό αγαθό.

Η διδασκαλία πλέον χαρακτηρίζεται «πολυτροπική»⁵, καθώς χρησιμοποιούμε πολλούς τρόπους διδακτικής, όπως είναι η εικόνα, ο ήχος, το σχέδιο, το σχήμα, το χρώμα, η

¹ Βλ. Βασάλα, Π., (2013), Συμμετοχικές διδακτικές τεχνικές στη σύγχρονη εκπαίδευση, σ. 358.

² Κόκκος, Α., (1999), Εκπαιδευτικές τεχνικές που ενισχύουν την ενεργητική συμμετοχή, στο Βαϊκούση, Δ., Βαλάκας, Ι., Κόκκος, Α. & Τσιμπουκλή, Α., Εκπαίδευση ενηλίκων, τ. Δ, Πάτρα: ΕΑΠ, σ. 42-45.

³ Βλ. Βοσνιάδου, Στ., Πώς μαθαίνουν οι μαθητές, σ. 5 στο δικτυακό τόπο http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Publications/educationalpracticesseriespdf/prac07gr.pdf, (προσπελάστηκε στις 12/5/2016) και επίσης Αλμπανάκη, Ξ., Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις του μαθήματος των θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με δημιουργική αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών, Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 2013, σ. 245-248

⁴ Βλ. Ματσαγγούρα, Η., Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση, Γρηγόρης, Αθήνα 2008.

⁵ Βλ. Κουκουνάρα-Λιάγκη, Μ., Εκπαιδευτικοί εν δράσει, Νέα πολυτροπική διδακτική, Γρηγόρης, Αθήνα 2011, σ. 47-62

κίνηση, η τεχνολογία αλλά και η εμπειρία των μαθητών. Στο σχεδιασμό ενός πολυτροπικού μαθήματος απαραίτητη είναι η φαντασία και η ευρηματικότητα του δασκάλου, ώστε να σχεδιάσει το μάθημα αξιοποιώντας τις εμπειρίες των μαθητών και τα ποικίλα μέσα διδασκαλίας και τις τεχνικές, πετυχαίνοντας τους στόχους που αρχικά έθεσε.

Επίσης, η διδασκαλία γίνεται εξατομικευμένη με σκοπό να ανταποκριθεί στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Ο κάθε μαθητής δηλαδή θα μπορεί να μάθει όχι με τον ίδιο τρόπο αλλά με το δικό του τρόπο. Άλλος για παράδειγμα είναι οπτικός τύπος, άλλος είναι ακουστικός, άλλος μαθαίνει ενεργώντας. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να σχεδιάζει τέτοιο μάθημα, που να λαμβάνει υπόψη του τους συγκεκριμένους μαθητές. Καλό είναι να γνωρίζουμε τα είδη νοημοσύνης που επισημαίνει ο Gardner⁶ και να επιδιώκουμε να διδάξουμε με ποικίλους τρόπους προκειμένου να ενεργοποιήσουμε σε κάθε μαθητή το δικό του τρόπο μάθησης.

Ο τρόπος αξιολόγησης μετατοπίζεται από την τελική αξιολόγηση με διαγώνισμα στη διαμορφωτική αξιολόγηση⁷, η οποία γίνεται σε κάθε φάση της διδασκαλίας. Το πλεονέκτημα της σταδιακής και διαμορφωτικής αξιολόγησης είναι ότι ο μαθητής ενεργεί και μετέχει σε κάθε φάση χωρίς άγχος και ο διδάσκων παρακολουθεί την εξέλιξη του μαθητή και το βαθμό εμπλοκής του κι αλληλεπιδράσής του. Έτσι ο διδάσκων μπορεί να τροποποιεί τις διδακτικές τεχνικές ή τις δραστηριότητες, εάν διαπιστώσει χαμηλή αποτελεσματικότητα.

Η βιωματική μέθοδος διδασκαλίας προτείνεται διότι αξιοποιεί τις εμπειρίες των μαθητών, τους εμπλέκει ενεργητικά και τους εκπαιδεύει περισσότερο για τη μετέπειτα ζωή τους. Εάν διδάσκουμε βιωματικά όχι μόνο αξιοποιούμε τις εμπειρίες των μαθητών μας αλλά επιπλέον τους καλούμε να βιώσουν περισσότερες εμπειρίες, οπότε η μάθηση συνδέεται με τους ίδιους κι έχει πιο μόνιμα αποτελέσματα. Διδάσκοντας βιωματικά αφήνουμε πιο μόνιμα αποτελέσματα στους μαθητές μας και μάλιστα με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Επίσης η μάθηση συνδέεται με την καθημερινότητα και τη ζωή των μαθητών μας κι επομένως δεν είναι στείρα πληροφόρηση. Θα χρησιμοποιήσω ένα παράδειγμα. Έστω ότι έχουμε να διδάξουμε το εμβαδό. Μπορούμε να διδάξουμε

⁶ Οι τύποι νοημοσύνης σύμφωνα με το Gardner είναι: 1. Γλωσσικός, 2. Λογικομαθηματικός, 3. Οπτικός, 4. Κινησθητικός, 5. Διαπροσωπικός, 6. Μουσικός ή ακουστικός, 7. Ενδοπροσωπικός, 8. Φυσιολογικός, 9. Υπαρξιακός, βλ. σύντομη περιγραφή στο δικτυακό τόπο <https://haspeedlearning.wordpress.com/2011/01/25/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CF%80%CE%BB%CE%AD%CF%82-%CE%BD%CE%BF%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%BC%CE%AC/> (προσπελάστηκε στις 12/5/2016) και <https://haspeedlearning.files.wordpress.com/2011/01/poll-noimosines.pdf> (προσπελάστηκε στις 12/5/2016)

⁷ Βλ. Σταύρου, Χρ., Νεοφύτου, Λ., Η αξιολόγηση του μαθητή Διδακτικοί στόχοι και αξιολόγηση Αρχική, τελική και διαμορφωτική αξιολόγηση, Πάφος 2012, σ. 16-19 όπου και παραδείγματα εφαρμογής της διαμορφωτικής αξιολόγησης. http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/synedria/axiologisi_mathiti_Pafos2012/axiologisi_Stoxoi_Eidi.pdf (προσπελάστηκε στις 12/5/2016)

θεωρητικά το εμβαδό με τύπο, σχήματα που θα σχεδιάσουμε, προβλήματα κλπ. Μπορούμε όμως να ζητήσουμε από τους μαθητές μας να μετρήσουν το δωμάτιό τους ή την αίθουσά τους, να βρουν το εμβαδό εφαρμόζοντας τον τύπο για το εμβαδό, να υπολογίσουν τον ελεύθερο χώρο, να ελέγξουν αν χωράει κάποιο ακόμα έπιπλο πχ ένα πιάνο ή ό,τι θα ήθελαν να βάλουν στο δωμάτιό τους. Έτσι οι μαθητές μας συνδέουν τη μάθηση με την καθημερινότητά τους κι αντιλαμβάνονται πολύ καλύτερα πώς βρίσκω το εμβαδό ενός χώρου, τι σημαίνει 10 τετραγωνικά μέτρα, πόσο χώρο έχουν στη διάθεσή τους κι άλλα χρήσιμα για την έννοια του χώρου. Αντιλαμβανόμαστε νομίζω την αξία της βιωματικότητας αφού κινούμαστε και μαθαίνουμε σε πραγματικό χώρο κι όχι σε σχήματα που ουσιαστικά αναπαριστούν την πραγματικότητα. Παρομοίως σε ζητήματα κοινωνικά είναι προτιμότερο οι μαθητές μας να μαθαίνουν μέσα από την ενεργή εμπλοκή και συμμετοχή τους παρά μέσα από θεωρητικά σχήματα απομνημόνευσης που αργότερα θα λησμονηθεί όταν οι λέξεις θα χάσουν τη σειρά τους. **Όσο πιο πολύπλευρα εμπλέκονται οι μαθητές μας στη διαδικασία μάθησης, τόσο πιο πολλούς αφορά η μάθηση και τόσο πιο μόνιμα τα αποτελέσματα μάθησης.** Ακριβώς επειδή η βιωματική είναι πολύπλευρη διαδικασία μάθησης για αυτό χρησιμοποιεί ποικίλες τεχνικές διδασκαλίας ώστε να κινητοποιήσει τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους μαθαίνουμε. Επίσης η μάθηση μέσω των βιωματικών μεθόδων διδασκαλίας συνδέεται με τη ζωή των μαθητών μας. Η πληροφορία σήμερα είναι εύκολα προσβάσιμη λόγω του διαδικτύου κι επομένως κύριος σκοπός του σύγχρονου σχολείου δεν είναι ο εφοδιασμός των μαθητών με γνώσεις και πληροφορίες αλλά η απόκτηση των δεξιοτήτων για να ζήσουν στη σύγχρονη κοινωνία και να είναι δημιουργικοί σε αυτή. Θυμάμαι χαρακτηριστικά πόσο διαφορετικά μαθαίναμε εμείς για το φθινόπωρο σε σχέση με τα νέα παιδιά. Εμείς μαθαίναμε με λέξεις τους μήνες του φθινοπώρου, ότι τα φύλλα κιτρινίζουν και πέφτουν και με πολύ κόπο θυμόμαστε τη σειρά των λέξεων. Η ανιψιά μου έμαθε για το φθινόπωρο φτιάχνοντας ένα κολάζ και ζωγραφιά στο οποίο είχε αποτυπώσει πάρα πολλά πράγματα που συμβαίνουν το φθινόπωρο και τα οποία δεν μπορείς να ξεχάσεις αφού έχουν χρώματα, έχουν κιτρινισμένα φύλλα και προήλθαν από την προσωπική επαφή των μαθητών με το φθινόπωρο ως εμπειρία κι όχι ως έννοια.

3 Καταιγισμός ιδεών σε σχήμα με το ελληνικό ή ξενόγλωσσο αλφάβητο

Η τεχνική του καταιγισμού ιδεών⁸ είναι μία ευέλικτη τεχνική που εισάγει στο θέμα και ανιχνεύει τις πτυχές του. Ενδείκνυται για πλήθος θεμάτων και μπορεί να εφαρμοστεί με πολλούς τρόπους ανάλογα με το επίπεδο της τάξης και τους στόχους του διδάσκοντα. Βελτιώνει τους μαθητές λεκτικά και τους βοηθά να επικεντρωθούν στα καίρια σημεία παραμένοντας ουσιαστικοί. Ο καταιγισμός ιδεών σε σχήμα βοηθάει στην πληρέστερη και πολύπλευρη έκφραση των μαθητών και στην καλλιτεχνική έκφρασή τους. Ζητείται από κάθε ομάδα μαθητών να ζωγραφίσει ένα σχέδιο-σχήμα και μέσα να καταγράψει τις ιδέες που αφορούν στο θέμα. Στην παρουσίαση κάθε ομάδα θα τεκμηριώσει γιατί επέλεξε το συγκεκριμένο σχέδιο-σχήμα. Έτσι εκφράζονται οι μαθητές που ίσως αδυνατούν να εκφραστούν λεκτικά και ταυτόχρονα η γενική έννοια αποτυπώνεται και σε εικόνα. Η εμπειρία μας από την εφαρμογή του καταιγισμού ιδεών σε σχήμα έχει δείξει καλλιτεχνικές δημιουργίες με πολύ δυνατά μηνύματα για τα οποία οι λέξεις είναι συνήθως φτωχότερες σε σχέση με την εικόνα. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα άλλωστε η οπτική με την οποία προσεγγίζει το θέμα κάθε ομάδα. Ο καταιγισμός ιδεών με το ελληνικό ή ξενόγλωσσο αλφάβητο είναι μία παραλλαγή της υπάρχουσας τεχνικής του καταιγισμού ιδεών και η οποία αποτελεί δική μας προέκταση στη γνωστή τεχνική⁹. Την προτείνουμε διότι εξασφαλίζει τη μη επανάληψη-ταύτιση των ιδεών των μαθητών αφού κάθε μαθητής-ομάδα αναζητά σχετικές με το θέμα λέξεις που αρχίζουν από διαφορετικό γράμμα. Επιπροσθέτως διασφαλίζει την ποικιλία όρων και εξασκεί τους μαθητές στη διερεύνηση των ποικίλων πτυχών του θέματος εφόσον παρακινούνται να σκεφτούν και πιο δύσκολους και σπάνιους όρους. Ο καταιγισμός ιδεών με το ελληνικό ή ξενόγλωσσο αλφάβητο μπορεί να εφαρμοστεί και με αντίθετες έννοιες ως προς το θέμα. Έτσι, καλούμε τους μαθητές να σκεφτούν τι είναι ο «έρωτας» για παράδειγμα από το γράμμα «π» και τι δεν είναι, οπότε ενδεχομένως απαντούν ότι ο έρωτας είναι «προσφορά» στον άλλο κι όχι «προδοσία». Η χρήση και των αντίθετων εννοιών βοηθάει να οριοθετήσουμε το θέμα και να αποσαφηνίσουμε τυχόν παρεξηγήσεις και παράχρηση που ίσως παρατηρείται. Ο διδάσκων γράφει το θέμα στον πίνακα και καλεί τις ομάδες να αναλάβουν 6 γράμματα του αλφαβήτου (πχ α-ζ η 1η ομάδα, η-μ η 2η ομάδα...). Κάθε ομάδα βρίσκει λέξεις σχετικές με το θέμα, οι οποίες αρχίζουν από τα γράμματα που ανέλαβε. Έτσι οι μαθητές εξελίσσουν το λεξιλόγιό τους κι εκπαιδεύονται να βρίσκουν ποικίλους όρους. Η δε ανάλυση επιτυγχάνεται και διασφαλίζεται, αφού θα βρουν τουλάχιστον 24 όρους, ενώ ταυτόχρονα αποκλείονται οι επαναλήψεις. Ο καταιγισμός ιδεών με το ελληνικό ή ξενόγλωσσο αλφάβητο μπορεί να αξιοποιηθεί και για τον αποκλεισμό αντίθετων με το θέμα εννοιών, αν ζητηθεί από τους μαθητές – ομάδες να αναζητήσουν μία λέξη από α που είναι η οικογένεια πχ και μία λέξη από α που δεν είναι η οικογένεια, πχ η οικογένεια

⁸ Βλ. Βασάλα, Π., (2013), Συμμετοχικές διδακτικές τεχνικές στη σύγχρονη εκπαίδευση σ. 117-137

⁹ Μπούρα, Θεώνης, (2016), Σενάρια δράσης σε Μαθήματα Ζωής, 24 γράμματα, σ. 26-30

σχετίζεται με την «αμοιβαιότητα» κι όχι με την «απαξίωση» των μελών. Η χρήση των αντίθετων εννοιών βοηθάει στην οριοθέτηση των εννοιών και στην επισήμανση τυχόν παρανοήσεων ή συγχύσεων, ώστε να διαλευκανθεί το θέμα με εποικοδομητικό διάλογο. Στην παρουσίαση φροντίζουμε να παρουσιαστούν οι όροι με αλφαβητική σειρά από μαθητές που εναλλάσσονται και ζητούμε από τους μαθητές να επεξηγούν τους όρους, να σχολιάζουν, να εντοπίζουν το συσχετισμό κλπ.

Ο καταιγισμός ιδεών με το ελληνικό αλφάβητο ενδείκνυται σε θέματα που σχετίζονται με έννοιες όπως η ελευθερία, ο έρωτας, η αγάπη, η ειρήνη, η οικογένεια, η φύση, το περιβάλλον. Ενδείκνυται στην ανάλυση των εννοιών αυτών και μπορεί να αξιοποιηθεί στη δημιουργία παραγράφων, στο χωρισμό σε προϋποθέσεις, αποτελέσματα κλπ. Δύναται ο διδάσκων να ζητήσει από τους μαθητές-ομάδες να δημιουργήσουν μία παράγραφο για τον έρωτα για παράδειγμα, χρησιμοποιώντας όσες περισσότερες λέξεις μπορούν από εκείνες (τις 24 ενδεχομένως) που η ολομέλεια ήδη κατέγραψε προηγουμένως. Έτσι οι ιδέες των μαθητών αξιοποιούνται και μάλιστα οι μαθητές διευκολύνονται στην εμπέδωση των εννοιών αφού καλούνται να ασχοληθούν περαιτέρω με τις έννοιες. Ένας άλλος τρόπος αξιοποίησης του καταιγισμού ιδεών είναι να κληθούν οι μαθητές-ομάδες να ομαδοποιήσουν τις ιδέες τους (τις ιδέες της ολομέλειας) είτε με την καθοδήγηση του διδάσκοντα είτε προτιμότερο με δική τους πρωτοβουλία πχ αιτίες-αποτελέσματα, σημαντικά-λιγότερο σημαντικά και ό,τι σκεφτούν οι μαθητές. Με αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές βάζουν σε τάξη τις σκόρπιες ιδέες κι εξασκούνται στην κριτική και συνθετική σκέψη παράγοντας γραπτό λόγο.

Ο χρόνος που απαιτείται για τον καταιγισμό ιδεών σε σχήμα και με το αλφάβητο κατανέμεται ως εξής:

Ο διδάσκων θέτει το προς συζήτηση θέμα στους μαθητές κι εξηγεί ότι κάθε ομάδα αναλαμβάνει 6 γράμματα του αλφαβήτου από τα οποία θα αρχίζει μία σχετική με το θέμα έννοια. Αυτές τις λέξεις θα τις βάλουν σε σχήμα-σχέδιο που θα κατασκευάσουν και θα αποτυπώνει το θέμα ή κάποια πτυχή του. Ο χρόνος που εκτιμάται είναι 5 λεπτά για τις εξηγήσεις και 15 λεπτά για την εκπόνηση λέξεων και σχήματος από τους μαθητές. Στην περίπτωση που ζητούμε και αντίθετες έννοιες τότε ο χρόνος εκπόνησης προσαυξάνεται κατά 5 λεπτά. Στην παρουσίαση απαιτείται χρόνος 5 λεπτών ανά ομάδα. Αν ζητήσουμε στη συνέχεια ομαδοποίηση ή δημιουργία παραγράφου τότε θα δώσουμε χρόνο 15 λεπτών. Η παρουσίαση της ομαδοποίησης ή των παραγράφων εκτιμάται στα 5 λεπτά ανά ομάδα.

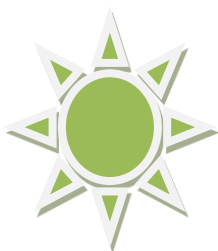
Πλεονεκτήματα:

- 1 Δραστηριοποιεί μαθητές που εκφράζονται τόσο λεκτικά όσο και καλλιτεχνικά.
- 2 Αξιοποιεί τις εμπειρίες των μαθητών.

- 3 Αποτρέπει τις επαναλήψεις τόσο στην εκπόνηση όσο και στην παρουσίαση.
- 4 Διευκολύνει στην προσέγγιση, οριοθέτηση και συζήτηση του θέματος.
- 5 Διασφαλίζει την πολύπλευρη κάλυψη του θέματος.
- 6 Ενδείκνυται για περαιτέρω δραστηριότητες και παραγωγή γραπτού και εικονικού λόγου.
- 7 Οικοδομεί τη γνώση με τη συνεργασία των μαθητών και τη διευκόλυνση του διδάσκοντα.

Μειονεκτήματα:

- 1 Δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα θέματα λόγω έλλειψης λέξεων από κάθε γράμμα του ελληνικού ή ξενόγλωσσου αλφαβήτου.
- 2 Απαιτεί περισσότερο χρόνο σε σχέση με τον απλό καταιγισμό ιδεών, ωστόσο επιτυγχάνει καλύτερα αποτελέσματα τόσο στην ανάλυση όσο και στη σύνθεση του θέματος.

4 Παιχνίδι ρόλων

Το παιχνίδι ρόλων είναι μία ενδιαφέρουσα συνεργατική τεχνική που εμπλέκει όλους τους μαθητές με ενεργό τρόπο. Ενδείκνυται για επεξεργασία θεμάτων που συμβαίνουν στην κοινωνία και στη ζωή των μαθητών όπως η βία, ο ρατσισμός, το bullying, οι ανθρώπινες σχέσεις κλπ. Επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προσέγγιση ενός κοινωνικού ρόλου όπως η μητέρα, ο πατέρας, η γυναίκα, ο μαθητής, ο αθλητής, ο ιερέας, το παιδί, ο μετανάστης, η δασκάλα κλπ, προκειμένου να μελετηθεί καλύτερα ο ρόλος μέσα από την ενσυναίσθηση και τα πρόσωπα του περίγυρου.

Το παιχνίδι ρόλων αναπτύσσει και καλλιεργεί την ενσυναίσθηση και βοηθάει στην πολύπλευρη προσέγγιση του θέματος. Δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να ενστερνιστούν ένα ρόλο και ο καθένας μαθητής ή ομάδα να φωτίσει το θέμα από την οπτική του ρόλου του. Αναπτύσσει τη δημοκρατία καθώς εκπροσωπούνται όλοι οι εμπλεκόμενοι ρόλοι και στη συνέχεια συνδιαλέγονται οι ρόλοι και διευκολύνεται η αλληλοκατανόησή τους. Εκπαιδεύει τους μαθητές στην ακρόαση του διαφορετικού και στην αποδοχή της διαφορετικής οπτικής. Δημιουργεί τις συνθήκες για δημιουργικό διάλογο.

Ο ρόλος του διδάσκοντα είναι να παρουσιάσει το θέμα ή πρόβλημα με όποιο τρόπο θεωρεί πρόσφορο όπως με βίντεο, με ανάγνωση, με εικόνα και στη συνέχεια να ζητήσει από τους μαθητές να αναλάβουν ρόλο είτε ατομικά ή καλύτερα ανά ομάδα. Η παρουσίαση του θέματος μπορεί να γίνει σύντομα και να μελετηθεί στη συνέχεια μέσα από το παιχνίδι ρόλων, δύναται όμως να γίνει κι εκτενώς και το παιχνίδι ρόλων να χρησιμοποιηθεί για περαιτέρω εμβάθυνση κι ενσυναίσθηση. Ο διδάσκων έχει σκεφτεί τους ρόλους που εμπλέκονται φροντίζοντας να φωτίσει ολόπλευρα το θέμα. Χρήσιμο είναι να ζητήσουμε από τους μαθητές μας να προτείνουν ρόλους καθώς ενδέχεται να σκεφτούν και κάποιο ρόλο που δεν είχαμε σκεφτεί. Αφού καταγράψουμε τους εμπλεκόμενους ρόλους στον πίνακα ζητούμε από κάθε ομάδα να επιλέξει ρόλο και στη συνέχεια να εκφράσει τις απόψεις της σκεπτόμενη μέσα από το ρόλο δηλαδή ως μετανάστης για παράδειγμα ή ως τυφλός ή ό,τι είναι ο ρόλος της ομάδας. Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί στους μαθητές μας ότι καλούνται να ταυτιστούν με το ρόλο τους και να ανταποκριθούν αναλόγως. Φυσικά θα διευκρινίσουμε ότι η προσέγγιση του ρόλου θα είναι υποθετική και με βάση τις γνώσεις και τις εικασίες των μαθητών. Για αυτό το λόγο δεν θα πρέπει να ζητήσουμε να σκεφτούν με βάση ρόλο που αγνοούν παντελώς αφού σε τέτοια περίπτωση θα εισπράξουμε μάλλον την αμηχανία των μαθητών. Επίσης οφείλουμε να προβλέψουμε τυχόν δυσaráσκεια μαθητών σε ρόλους που είναι επώδυνοι και στενάχωροι και θα λυπούσαν τους μαθητές μας. Έτσι λογικό είναι να αποφύγουμε ρόλους όπως «το παιδί χωρίς γονείς» κι άλλα παρόμοια.

Κάθε ομάδα ρόλος καλείται να σκεφτεί, να προβληματιστεί, να εκφραστεί και τοποθετηθεί μέσα από το ρόλο της και δίδεται ο ανάλογος χρόνος περίπου 15 λεπτά. Στη συνέχεια κάθε ομάδα ρόλος παρουσιάζει τις θέσεις της στην ολομέλεια με τρόπο συνοπτικό και δημοκρατικό με σεβασμό σε όλες τις απόψεις. Η παρουσίαση απαιτεί χρόνο 5 λεπτών για κάθε ομάδα-ρόλο. Στο στάδιο της παρουσίασης ο διδάσκων μεριμνά για την ομαλή διεξαγωγή της παρουσίασης με σεβασμό στις αντικρουόμενες ενδεχομένως απόψεις. Οι μαθητές ταυτίζονται με το ρόλο κι ίσως αναπτύξουν έντονο διάλογο μεταξύ τους, οπότε πρέπει να επαγρυπνούμε. Σε επόμενο στάδιο μπορούμε να ζητήσουμε από τις ομάδες να πάρουν αποφάσεις με βάση το ρόλο τους. Έτσι θα ερευνήσουν περισσότερο το ρόλο και θα γίνουν πιο ενεργοί. Ο χρόνος που θα δοθεί για τις αποφάσεις είναι 7 λεπτά και 3 λεπτά για την ανακοίνωση της απόφασης κάθε ομάδας. Προφανώς οι αποφάσεις δεν θα ταυτίζονται κι έτσι οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν την ποικιλία των επιλογών με βάση το ρόλο και θα κατανοήσουν τις επιλογές του κάθε ρόλου. Με αυτό τον τρόπο θα φτάσουμε στην κατανόηση κι αποδοχή κάθε ρόλου. Άλλωστε το ζητούμενο με το παιχνίδι ρόλων είναι **η αλληλοκατανόηση κι αποδοχή μέσα από την ενσυναίσθηση.**

Οι μαθητές σε αυτή την τεχνική διδασκαλίας μετέχουν ενεργά διαρκώς, κινητοποιούνται, αντιλαμβάνονται και γνωρίζουν καλύτερα το ρόλο, συνδιαλέγονται, παίρνουν αποφάσεις

και βεβαίως κοινωνικοποιούνται αφού ουσιαστικά προσομοιώνουν μέρος της κοινωνίας. Το παιχνίδι ρόλων βοηθάει τους μαθητές να αντιληφτούν τη διαφορετικότητα και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητα. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το παιχνίδι ρόλων κι όταν ανακύπτει ένα πρόβλημα στην τάξη έτσι ώστε μέσω της ενσυναίσθησης να διερευνηθούν οι διαστάσεις του προβλήματος, να φωτιστεί πολύπλευρα το πρόβλημα και να προταθούν λύσεις από τους ίδιους τους μαθητές σε διάφορους ρόλους.

Η συγκεκριμένη τεχνική μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορα κοινωνικά θέματα όπως ο ρατσισμός, η βία, ο πόλεμος, η σχολική ζωή, η εργασία, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η θανατική ποινή, η δικαιοσύνη κλπ. Κομβικό σημείο της επιτυχίας της τεχνικής είναι η ανίχνευση όλων των εμπλεκόμενων ρόλων ώστε να φωτιστεί το θέμα σε όλες του τις διαστάσεις. Το παιχνίδι ρόλων μπορεί να εφαρμοστεί και σε παρουσίαση θεμάτων όπως το Μυστήριο του Γάμου, το Μυστήριο της Βάπτισης, το Μυστήριο της Ιεροσύνης. Σε αυτή την περίπτωση οι μαθητές καλούνται να αναλάβουν ρόλο «ζευγαριού», «κουμπάρων», «ιερέα», «γονέων του ζευγαριού», «καλεσμένων» και να σχεδιάσουν τις ετοιμασίες του Γάμου με βάση το ρόλο τους. Έτσι οι μαθητές εμπλέκονται ενεργά με το διδασκόμενο αγαθό κι αποτυπώνεται καλύτερα στη μνήμη τους. Αν πρόκειται για το Μυστήριο της Ιεροσύνης μπορούν να αναλάβουν ρόλο «υποψήφιου ιερέα», «υποψήφιας συζύγου ιερέα», «γονέων ιερέα», «κοινωνίας», «αδελφών του ιερέα», ώστε να συνειδητοποιήσουν μέσω της ενσυναίσθησης τις δυσκολίες, τις προσδοκίες και το λειτούργημα του ιερέα. Ενδέχεται δηλαδή να χρησιμοποιήσουμε το παιχνίδι των ρόλων για να φωτίσουμε πολύπλευρα ένα συγκεκριμένο ρόλο. Στο Δημοτικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί το παιχνίδι ρόλων για να διδάξουμε τη φιλία, την αγάπη στα ζώα, την αγάπη στο περιβάλλον, την ανακύκλωση κλπ, οπότε οι μικροί μαθητές θα πάρουν ρόλους όπως «το νερό», «κάποιο ζώακι», «το χώμα», «τα φυτά», «οι καλλιεργητές», «οι βιομήχανοι», «οι καταναλωτές» κλπ

Αν θέλουμε μπορούμε να δραματοποιήσουμε τους ρόλους με ένα θεατρικό. Εκτιμούμε ότι το θεατρικό προτείνεται περισσότερο στο Δημοτικό. Επισημαίνουμε ότι το θεατρικό θα είναι το επιστέγασμα και δεν θα υποκαταστήσει τη διαδικασία εντρύφησης και ίσως λήψης απόφασης μέσα στο ρόλο. Ο εκτιμώμενος χρόνος δραματοποίησης είναι μία διδακτική ώρα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να βοηθήσει τους μαθητές να οργανωθούν και να επιδείξουν την ανάλογη σοβαρότητα.

Πλεονεκτήματα:

- 1 Καλλιεργεί την ενσυναίσθηση
- 2 Βοηθά τους μαθητές στην αλληλοκατανόηση κι αποδοχή της διαφορετικής οπτικής
- 3 Καλλιεργεί δημοκρατικές διαδικασίες

4 Αναπτύσσει την κοινωνικοποίηση των μαθητών

5 Καλεί τους μαθητές να πάρουν αποφάσεις

6 Δραστηριοποιεί διαρκώς τους μαθητές

7 Διασφαλίζει την αντικειμενικότητα στη διερεύνηση του θέματος αφού προβάλλεται η οπτική κάθε εμπλεκόμενου

Μειονεκτήματα:

1 Ενδέχεται να προκαλέσει έντονο διάλογο κι αντιπαλότητα των ρόλων για αυτό πρέπει ο εκπαιδευτικός να μεριμνήσει ώστε να υπάρξει σεβασμός κάθε άποψης

2 Κάποιοι ρόλοι ίσως λυπήσουν πολύ τους μαθητές μας ή τους δημιουργήσουν στενάχωρη ταύτιση ή κι αγνοούνται από τους μαθητές μας, οπότε χρειάζεται προσοχή στην επιλογή ρόλων.

Δραστηριότητα (προαιρετική!)

Επιλέξτε μία ενότητα από αυτές που διδάσκετε και προσπαθήστε να τη διδάξετε με το παιχνίδι ρόλων, προσδιορίζοντας τους ρόλους που θα αναλάβουν οι μαθητές σας.

Επιλέξτε μία άλλη ενότητα και προσπαθήστε να τη σχεδιάσετε με χρήση καταιγισμού ιδεών σε σχήμα.

5 Η μελέτη περίπτωσης

Η μελέτη περίπτωσης¹⁰ είναι μία ενδιαφέρουσα τεχνική διδασκαλίας που προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών και συνδέει το μάθημα με τη ζωή. Καλό είναι η περίπτωση που θα δώσουμε στα παιδιά να μελετήσουν να είναι αληθινή κι όσο γίνεται πιο σχετική με το θέμα μας. Βεβαίως θα πρέπει να είναι τέτοια που επιδέχεται διάφορους χειρισμούς, επιλογές και να μην είναι μία στατική θα λέγαμε περίπτωση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ξεκινά από την επιλογή της προς μελέτη περίπτωσης. Η αληθινή ιστορία πρέπει να συναρπάζει τους μαθητές, να σχετίζεται με τους προβληματισμούς και τα ενδιαφέροντά τους και να φωτίζει το θέμα από πολλές οπτικές γωνίες. Τότε είναι κατάλληλη να μελετηθεί για να προσεγγίσουν οι μαθητές κριτικά το θέμα. Διευκρινίζουμε ότι δεν κάνουμε προβολή της περίπτωσης, αλλά μελέτη της, οπότε θα οργανώσουμε και τον τρόπο ανάλυσής της. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει τον κατάλληλο τρόπο προβολής της περίπτωσης, είτε με μηχανήμα προβολής βίντεο, είτε με ανάγνωση, είτε με φωτοτυπία σε ομάδες, ώστε να γίνει γνωστή η ιστορία. Στη συνέχεια καλεί τους

¹⁰ Βασάλα, Π., (2013), Συμμετοχικές διδακτικές τεχνικές στη σύγχρονη εκπαίδευση σ. 90-109

μαθητές να αναλύσουν την περίπτωση είτε προφορικά θέτοντάς τους ερωτήματα ή καλύτερα με τη συμπλήρωση φύλλων παρατήρησης κι ανάλυσης της περίπτωσης. Τα φύλλα ανάλυσης της περίπτωσης δομούνται από τον εκπαιδευτικό και μοιράζονται στους μαθητές, είτε ατομικά, είτε σε ομάδες. Η σωστή δόμηση των φύλλων ανάλυσης συνεπάγεται τη συστηματική μελέτη περίπτωσης. Χρήσιμο είναι να θέσουμε τα καίρια σημεία που επιθυμούμε να μελετήσουν οι μαθητές και να τα οργανώσουμε σε στήλες με κάποια λογική, π.χ. αιτίες-αποτελέσματα, λανθασμένες επιλογές-σωστές επιλογές, αρνητικά συναισθήματα-θετικά συναισθήματα κλπ, ανάλογα με το θέμα που διερευνούμε. Ας έχουμε στο μυαλό μας, ότι οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν την περίπτωση για να εξαγάγουν συμπεράσματα χρήσιμα για το θέμα του μαθήματος κι όχι να εμμένουν στην ανάλυση της ιστορίας¹¹. Ο χρόνος που απαιτείται ποικίλει ανάλογα με τις επιλογές του εκπαιδευτικού. Αν η περίπτωση προβληθεί με βίντεο τότε ίσως χρειαστεί περίπου 30 λεπτά η προβολή. Αν διαβαστεί η περίπτωση τότε ο χρόνος μειώνεται στα 10 λεπτά. Τα φύλλα μελέτης που έχει ετοιμάσει ο εκπαιδευτικός θα μοιραστούν σε κάθε ομάδα είτε πριν την προβολή της περίπτωσης είτε αμέσως μετά. Δίνουμε χρόνο 15 λεπτά στους μαθητές να συμπληρώσουν τα φύλλα μελέτης και στη συνέχεια 5 λεπτά σε κάθε ομάδα για την παρουσίαση. Στην παρουσίαση δίνουμε τη δυνατότητα στην ολομέλεια της τάξης να υποβάλει μία ερώτηση σε κάθε ομάδα. Με αυτό τον τρόπο αυξάνεται η αλληλεπίδραση των μαθητών και διευκρινίζονται τυχόν ασάφειες.

Παραθέτουμε ένα ενδεικτικό φύλλο μελέτης περίπτωσης για τη θανατική ποινή.

Κοινωνικές ομάδες εμπλεκόμενων	Αιτίες εφαρμογής θανατικής ποινής	Συνέπειες εφαρμογής θανατικής ποινής
Κοινωνία		
Δικαστές		
εκτελεστές ποινής		
Θανατοποινίτης		

¹¹ Μπούρα, Θεώνη, (2016), Σενάρια δράσης σε Μαθήματα Ζωής, 24 γράμματα, σ. 35-38

συγγενείς θανατοποιινήτη		
συγγενείς θυμάτων		

Γενική αποτίμηση	Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα	Ποσοστό δικαστικής πλάνης
Θανατική ποινή			

Πλεονεκτήματα:

- 1 Κινητοποιεί τους μαθητές σχετικά με το θέμα
- 2 Καλεί τους μαθητές να διερευνήσουν συστηματικά την περίπτωση
- 3 Παρακινεί σε πολύπλευρη διερεύνηση του θέματος
- 4 Αποτυπώνεται στη μνήμη των μαθητών
- 5 Εκπαιδεύει τους μαθητές σε μεθοδική ανάλυση περιπτώσεων
- 6 Εκπαιδεύει τους μαθητές στην αποτίμηση θετικών και αρνητικών σημείων και αξιολόγηση των επιλογών τους
- 7 Βοηθά τους μαθητές να διαμορφώνουν ή να μετασχηματίζουν στάσεις και αξίες¹²

Μειονεκτήματα:

- 1 Απαιτεί αρκετό και ιδανικά συνεχόμενο χρόνο ώστε οι μαθητές να μελετήσουν κι αποτιμήσουν την περίπτωση
- 2 Απαιτεί την παρουσία και προσοχή όλων των μαθητών καθώς υλοποιείται συνεργατικά και σε διαρκή ροή, οπότε δεν ξεκινούμε τη μελέτη περίπτωσης αν μας λείπουν μαθητές

¹² Βασάλα, Π., (2013), Συμμετοχικές διδακτικές τεχνικές στη σύγχρονη εκπαίδευση σ. 107.

αφού θα κληθούν σε επόμενη διδακτική ώρα να αποτιμήσουν την περίπτωση και δεν θα δύνανται.

3 Δεν ενδείκνυται για μαθητές μικρότερους των 10 ετών διότι απαιτεί κριτική ικανότητα

6 Διδακτική αξιοποίηση βίντεο

Πολλοί ίσως διερωτηθείτε: Γιατί να ασχοληθούμε με το βίντεο σε μία επιμόρφωση αφού όλοι μας το χρησιμοποιούμε στην τάξη. Σίγουρα τα εκπαιδευτικά βίντεο έχουν χρησιμοποιηθεί στις τάξεις σε αρκετά μαθήματα. Το καίριο σημείο εντοπίζεται στον τρόπο αξιοποίησης του βίντεο διότι άλλο είναι η προβολή βίντεο κι άλλο είναι η διδακτική αξιοποίηση του βίντεο. Η προβολή του βίντεο στην τάξη έχει τα ίδια ή και λιγότερα αποτελέσματα που έχει η παρακολούθηση ενός βίντεο στην οθόνη του μαθητή. Λέμε λιγότερα αποτελέσματα διότι ο μαθητής είναι πιο συντονισμένος όταν είναι μόνος του στην οθόνη του και βλέπει κάτι που ο ίδιος επέλεξε. Η διδακτική αξιοποίηση του βίντεο φέρει αποτελέσματα μαθησιακά, δηλαδή ανταποκρίνεται στα προσδοκώμενα μαθησιακά μας αποτελέσματα. Μετά από αυτή τη διευκρίνιση κατανοούμε ότι κάθε εκπαιδευτικό βίντεο δεν είναι και κατάλληλο για διδακτική αξιοποίηση. Για παράδειγμα ένα βίντεο διάρκειας άνω των 30 λεπτών είναι ακατάλληλο για διδακτική αξιοποίηση αφού η επεξεργασία του θα μετατεθεί σε επόμενη διδακτική ώρα οπότε θα χαθεί ο ειρμός και συνειρμός της σκέψης. Η προβολή και η επεξεργασία του βίντεο πρέπει να γίνουν στην ίδια διδακτική ώρα ή σε συνεχόμενες διδακτικές ώρες.

Παραθέτουμε έναν δεκάλογο σχετικά με τη χρήση βίντεο για να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα.

- ✓ Οι προβολές ας έχουν από πριν μεταφορτωθεί από το διαδίκτυο, έτσι αποφεύγουμε προβλήματα σύνδεσης και αποσυντονισμό της διδασκαλίας.
- ✓ Η προβολή θα πρέπει να είναι σε πολύ μεγάλη οθόνη για να προσελκύσει τους μαθητές μας. Επίσης, αν υπάρχει ήχος, είναι απαραίτητο να έχουμε καλά ηχεία, τότε το αποτέλεσμα είναι καθηλωτικό, ενώ, αν δεν ακούγεται πολύ, τότε θα αποσυντονιστεί η τάξη.

- ✓ Επιλέγουμε βίντεο σύντομα με δυνατά μηνύματα σχετικά με το διδασκόμενο αγαθό τα οποία όμως αφήνουν περιθώρια συζήτησης κι αξιοποίησής τους. Ένα βίντεο έως 15 λεπτών προσφέρεται για διδακτική αξιοποίηση.
- ✓ Αποφεύγουμε βίντεο με περιεχόμενο που θα κάνει τους μαθητές μας να αισθανθούν άβολα ή να λυπηθούν πολύ ή να ταυτιστούν με τα πρόσωπα.
- ✓ Προετοιμάζουμε μία κάρτα με ερωτήματα για κάθε ομάδα μαθητών. Οι ερωτήσεις μπορεί να είναι διαφορετικές σε κάθε ομάδα και να εξελίσσονται από το γενικό στο ειδικό, μπορεί όμως κάποιες να είναι οι ίδιες εάν επιδέχονται ποικιλία απαντήσεων και οπτικής, οπότε διασφαλίζουμε την πολύπλευρη διερεύνηση του θέματος καθώς κάθε ομάδα τη χειρίζεται διαφορετικά.
- ✓ Ενημερώνουμε τους μαθητές μας ότι θα δουν ένα βίντεο για το τάδε θέμα κι ότι στη συνέχεια θα συμπληρώσουν κάποιες κάρτες ερωτήσεων.
- ✓ Στις ερωτήσεις επεξεργασίας μπορούμε να εντάξουμε κι ερωτήσεις του τύπου «πώς αλλιώς θα μπορούσε να δράσει το πρόσωπο;», «τι θα κάνατε εσείς στη θέση του;», «τι επιλογές θα του προτείνατε;» «ποια τα οφέλη και ποια η ζημία από κάθε επιλογή;» δηλαδή οι ερωτήσεις μας να αφορούν σε επίπεδο στάσεων των μαθητών μας. Έτσι τους κάνουμε συνδιαμορφωτές της μάθησης
- ✓ Στο στάδιο των παρουσιάσεων φροντίζουμε οι τυχόν επισημάνσεις μας να είναι ενισχυτικές κι επιδοκιμαστικές της δουλειάς τους, ώστε να μην τους φέρουμε σε αμηχανία κι ενδεχομένως απροθυμία στο μέλλον. Επίσης δεν σχολιάζουμε

τις προσωπικές τους θέσεις, άλλωστε εμείς τους ζητήσαμε να εκφραστούν, δεν δικαιούμαστε να τους φιμώσουμε.

- ✓ Εναλλακτικά ή κι επιπρόσθετα μπορούν οι μαθητές να κατασκευάσουν πόστερ με τα μηνύματα που θέλουν να δώσουν σχετικά με το θέμα.
- ✓ Θυμηθείτε ότι εσείς είστε η κινητήριος δύναμη που θα διεγείρει τους κουρασμένους μαθητές, οπότε προϋπόθεση για την ενεργοποίησή τους είναι ο δικός σας ενθουσιασμός, η διάθεση και η επιμονή να πετύχει η διαδικασία μάθησης.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές του να δημιουργήσουν ένα δικό τους βίντεο σχετικό με το θέμα. Ο ρόλος του σε αυτό το στάδιο είναι να βοηθήσει τους μαθητές του να οργανωθούν, να εμπιστευτεί τις ιδέες τους και να «χαλιναγωγήσει» τη δική του δημιουργικότητα χάριν της δημιουργίας των μαθητών. Ενδεχομένως θα πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές με τα υλικά ή το χώρο που θα χρειαστούν. Επίσης θα μεριμνήσει να εντάξει στην παραγωγή βίντεο όλους τους μαθητές ακόμα κι όσους δεν θέλουν να απεικονιστούν. Εκείνοι μπορούν να τραβήξουν το βίντεο, να κατασκευάσουν μία ζωγραφιά, να γράψουν ένα σύνθημα, να σκηνοθετήσουν, να επιλέξουν μουσική υπόκρουση, να γράψουν τίτλους κλπ. Στις δημιουργικές εργασίες υπάρχει χώρος για όλους ανάλογα με τη δεξιότητά τους και τις επιθυμίες τους. Η δημιουργία βίντεο είναι μία διαδικασία που δίνει προστιθέμενη αξία στη μάθηση καθώς δίνει την οπτική και τη στάση των μαθητών και αποτυπώνεται στη μνήμη το προσωπικό δημιούργημά τους. Συνήθως προσφέρει χαρά και περηφάνεια στους μαθητές η δημιουργία βίντεο.

Ο χρόνος που απαιτείται για την υλοποίηση της τεχνικής δύναται να κατανεμηθεί ως εξής: 5 λεπτά για να προετοιμάσει ο εκπαιδευτικός τους μαθητές για το θέμα του βίντεο που θα προβληθεί και θα επεξεργαστούν. Στη συνέχεια προβάλλεται το βίντεο που κυμαίνεται σε διάρκεια έως 30 λεπτών, προτιμότερο είναι να είναι έως 10-15 λεπτών. Δίνεται χρόνος 10 λεπτών για τη συμπλήρωση απαντήσεων στις ερωτήσεις που δίνει ο εκπαιδευτικός σε κάρτα ανά ομάδα. Έπεται η παρουσίαση των απαντήσεων στην κάρτα από κάθε ομάδα, χρόνος συνολικής παρουσίασης περίπου 15 λεπτά.

Πλεονεκτήματα:

- 1 Συγκεντρώνει την προσοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών καθώς έχει εικόνα, ήχο, έντονα μηνύματα
- 2 Εκπαιδεύει τους μαθητές να μην είναι παθητικοί δέκτες-θεατές αλλά να επεξεργάζονται τα προβαλλόμενα
- 3 Ενθαρρύνει τους μαθητές να ασκούν κριτική, να παίρνουν αποφάσεις, να τροποποιούν στάσεις και πρακτικές (Αυτό γίνεται στην επεξεργασία του βίντεο)
- 4 Καλλιεργεί το διάλογο μεταξύ των μαθητών
- 5 Αποτυπώνεται στη μνήμη εύκολα

Μειονεκτήματα:

- 1 Απαιτεί πολύ χρόνο από τον εκπαιδευτικό ώστε να βρει κατάλληλο βίντεο
- 2 Απαιτεί καλά μηχανήματα ήχου και προβολής

7 Τα στάδια της Βιωματικής μεθόδου

Κατά τους παιδαγωγούς Mary Kalantzis και Bill Cope, γνώση δεν είναι μόνο οι πληροφορίες και οι μνήμες που αποθηκεύουμε στον εγκέφαλό μας, αλλά και οι αισθήσεις και τα συναισθήματά μας. Η γνώση επίσης είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, (Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου σ. 42) καθώς την αποκτούμε μέσα από την αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους (γλώσσα, εικόνες, ακούσματα, εμπειρίες κ.λπ.). Γνώση επομένως είναι όλα όσα είμαστε και κάνουμε μαζί με τους άλλους. Γι' αυτούς τους λόγους η βιωματική μέθοδος συνδυάζει τις γνωσιακές διαδικασίες με δραστηριότητες (Kalantzis & Cope, 2013).

Η βιωματική μέθοδος διδασκαλίας αξιοποιεί τα βιώματα των μαθητών και επίσης διευρύνει τα βιώματα των μαθητών καθώς η διδασκαλία καθίσταται πιο βιωματική λόγω των δραστηριοτήτων στις οποίες εμπλέκει τους μαθητές. Εντάσσει κι αξιοποιεί όλες τις συμμετοχικές τεχνικές διδασκαλίας αλλά με μία εξελικτική πορεία μάθησης, την οποία πρέπει να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός προκειμένου να επιτύχει τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Η μέθοδος χωρίζεται σε τέσσερα βασικά στάδια, ανάλογα με τις γνωσιακές διαδικασίες και τα επιθυμητά προσδοκώμενα αποτελέσματα. Τα επιμέρους στάδια-βήματα με τις δραστηριότητες που τα συνοδεύουν σχεδιάζονται ως εξής:

α) Βιώνοντας: Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται μέσα από τις δραστηριότητες να αναβιώσουν κάτι που έχει σχέση με την εμπειρία τους, κάτι που ήδη ξέρουν. Παράδειγμα: Διδακτική προσέγγιση της έννοιας «κοινότητα». Προτεινόμενη δραστηριότητα: Οι μαθητές/μαθήτριες πραγματοποιούν μια εικονική συνέλευση της μαθητικής κοινότητας, για ένα θέμα για το οποίο διαφωνούν, ή μια παιδαγωγική συνεδρίαση εκπαιδευτικών για τη συμπεριφορά ενός μαθητή/μιας μαθήτριας και λαμβάνουν αποφάσεις.

β) Νοηματοδοτώντας: Σε αυτό το βήμα οι μαθητές/μαθήτριες συνδέουν την εμπειρία τους με την έννοια που μελετούν. Μαθαίνουν το νόημα των εννοιών, ορισμούς, γεγονότα. Σε αυτήν τη φάση, όμως, προσφέρεται απλώς μια πρώτη γνωριμία και όχι βαθύτερη ανάλυση της νέας γνώσης (αυτό θα γίνει αργότερα). Ζητούμενο είναι να ανακαλύψουν οι μαθητές/μαθήτριες ότι το βίωμα του προηγούμενου βήματος σχετίζεται με τη νέα γνώση και αυτή τελικά με την ίδια τους τη ζωή. Προτεινόμενη δραστηριότητα: Συνεργατικά σε ομάδες οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν κείμενα σχετικά με την πρώτη Αποστολική Σύνοδο, ή μετά την προβολή ντοκιμαντέρ με θέμα τη ζωή μιας μοναστικής κοινότητας, συμπληρώνουν ένα φύλλο εργασίας.

γ) Αναλύοντας: Σε αυτό το βήμα αναλύεται σε βάθος η έννοια από τους μαθητές/τις μαθήτριες και αξιολογείται. Στα δύο προηγούμενα βήματα οι μαθητές/μαθήτριες έχουν ζήσει την εμπειρία της έννοιας στη ζωή και στη θρησκεία και έχουν κατακτήσει όρους και έννοιες χρήσιμες για να κατακτήσουν τη νέα γνώση. Τώρα οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αντιληφθούν τον σκοπό, τον ρόλο, και τη λειτουργία της έννοιας αυτής, και να εκφράσουν τη γνώμη τους, να βρουν ομοιότητες και διαφορές, να διαμορφώσουν προσωπική άποψη και να σταθούν κριτικά απέναντι σ' αυτήν. Η έννοια γίνεται πια προσωπική υπόθεση. Να σημειώσουμε εδώ ότι η αξιολόγηση και η κριτική αντιμετώπιση δεν έχει σε καμία περίπτωση να κάνει με το δόγμα, με τις βασικές αρχές του Χριστιανισμού, ή οποιασδήποτε άλλης θρησκείας. Οι μαθητές/μαθήτριες θα αξιολογήσουν και θα εκτιμήσουν το θρησκευτικό περιεχόμενο εννοιών όπως ο πλούτος, ο φανατισμός, το κακό, η ετερότητα κ.λπ. (Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου σ. 43) Προτεινόμενη δραστηριότητα: Η ζωή της πρώτης Εκκλησίας και η σύγχρονη ενορία: Οι μαθητές/μαθήτριες, μετά από τη μελέτη των πηγών, συνεργάζονται για τη δημιουργία μιας αφίσας που παρουσιάζει τη ζωή της πρώτης εκκλησίας. Στη συνέχεια κάνουν το ίδιο για τη ζωή μιας σύγχρονης ενορίας. Συζητούν τις διαφορές και τις ομοιότητες.

δ) Εφαρμόζοντας: Σε αυτό το βήμα τα παιδιά καλούνται να συνδέσουν όσα έμαθαν στα προηγούμενα στάδια του μαθήματος με το σήμερα, με τις καταστάσεις της ζωής τους και να τα εφαρμόσουν όσο αυτό είναι δυνατό. Μπορούν να αναστοχαστούν, να αξιολογήσουν, και να επαναπροσδιορίσουν απόψεις και στάσεις που αφορούν την

πραγματικότητα που ζουν ή τον κόσμο στον οποίο θα ήθελαν να ζήσουν. Σχεδιάζουν πρωτοβουλίες, αναλαμβάνουν δράσεις στο περιβάλλον του σχολείου τους ή έξω από αυτό. Προτεινόμενη δραστηριότητα: «Αναστοχασμός»: Τι πρότυπα βρίσκει το σχολείο ή η κοινότητά μου στον τρόπο λειτουργίας της πρώτης Εκκλησίας; Οι μαθητές/μαθήτριες συντάσσουν ένα γράμμα με προτάσεις για μια καλύτερη κοινότητα προς τη Βουλή, ή τον Δήμαρχο, ή τον τοπικό επίσκοπο, ή τον ιερέα της ενορίας τους κ.λπ.

Ο χρόνος που αφιερώνεται σε κάθε στάδιο σχετίζεται με τις δραστηριότητες που επιλέγει ο εκπαιδευτικός σε κάθε στάδιο. Αντιλαμβανόμαστε βεβαίως ότι δεν πρέπει να αναλώσουμε όλο το χρόνο στο πρώτο στάδιο, «βιώνοντας», αφού στόχος μας είναι η νοηματοδότηση, ανάλυση κι εφαρμογή της νέας γνώσης κι όχι εμμονή στις εμπειρίες των μαθητών. Ενδεικτικά προτείνουμε χρόνο 15 λεπτών στο πρώτο στάδιο, 30 λεπτά στο δεύτερο στάδιο, «νοηματοδοτώντας» και 30 λεπτά στο τρίτο στάδιο, «αναλύοντας». Στο τέταρτο και τελευταίο στάδιο, «εφαρμόζοντας», μπορούμε να διαθέσουμε από 15 λεπτά έως και μία διδακτική ώρα ανάλογα με τη δραστηριότητα που θα υλοποιήσουμε και ανάλογα με την έμφαση που θέλουμε να δώσουμε στην εφαρμογή της νέα γνώσης.

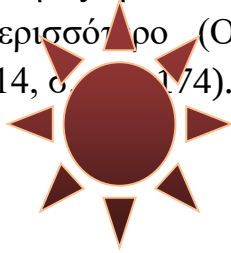
Ο ρόλος του διδάσκοντα στα τέσσερα στάδια είναι ο σχεδιασμός κάθε σταδίου, η επιλογή τεχνικής διδασκαλίας, η εξασφάλιση των πόρων (τεχνικών μέσων, υλικών) που θα χρειαστούν οι μαθητές για την υλοποίηση, η διευκόλυνση των μαθητών με την παροχή εξηγήσεων για την τεχνική και τη διαδικασία, η μέριμνα για εμπλοκή όλων των μαθητών και για μάθηση με πολλούς τρόπους.

Ο εκπαιδευτικός οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις προσδοκίες και επιλογές των μαθητών όχι μόνο για τη χάραξη της βασικής διδακτικής στρατηγικής αλλά και για την υλοποίηση επιμέρους δράσεων. Οι μαθητές έχουν άποψη για τον τρόπο της διδακτικής εργασίας, ενώ σε τάξεις με πλούσιες διδακτικές εμπειρίες έχουν προτιμήσεις και ως προς τις διδακτικές δραστηριότητες. Ο από κοινού με τους μαθητές προβληματισμός, σχετικά με την επιλογή μιας στρατηγικής, μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας ψυχολογικής και μαθησιακής προετοιμασίας, να βοηθήσει στην κατανόηση του σκοπού και των κανόνων εφαρμογής της, καθώς επίσης να ανοίξει δρόμους στη μεταγνωστική αποτίμηση των ποιοτικών στοιχείων της διδακτικής διαδικασίας.

Σε κάθε περίπτωση, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να έχει δημιουργικές ιδέες και ποικιλία προτάσεων, που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διδακτικών περιεχομένων, εντάσσονται σε ένα δομημένο και πλήρες σενάριο διδασκαλίας και υποστηρίζονται από κατάλληλο διδακτικό υλικό.

Κύρια κριτήρια που προσδιορίζουν την επιλεξιμότητα μιας τεχνικής είναι α) οι αντικειμενικές συνθήκες της τάξης και της διδασκαλίας, β) οι διδακτικές παράμετροι της εξεταζόμενης ενότητας, γ) η δυναμική των προς επιλογή στρατηγικών.

Οπωσδήποτε, βασικό κριτήριο για την επιλογή και αξιοποίηση μιας στρατηγικής διδασκαλίας ή μιας ειδικότερης τεχνικής είναι το κατά πόσο μπορεί να ανταποκριθεί στις ειδικές απαιτήσεις μιας συγκεκριμένης διδασκαλίας. Δηλ. επιλέγουμε μια ορισμένη τεχνική ανάλογα με το τι θέλουμε να κάνουμε, ποια μαθησιακή συμπεριφορά επιδιώκουμε, ποιος ο επιθυμητός βαθμός ενεργοποίησης των μαθητών, ποια διδακτικά μέσα διαθέτουμε κ.ο.κ. Η έμπρακτη αξιοποίηση μιας στρατηγικής, και η βαθμιαία αποκτούμενη πείρα από την εφαρμογή, μπορεί να μας δώσει συμπεράσματα πόσο αυτή είναι ελκυστική στους μαθητές ή απαιτητική και κουραστική και για ποιους τομείς μάθησης προσφέρεται περισσότερο (Οδηγός εκπαιδευτικού για τα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου, 2014, σ. 174).

8 1^ο στάδιο: «Βιώνοντας»

Το 1^ο στάδιο είναι εισαγωγικό στο θέμα στο οποίο καλούμε τους μαθητές μας να εντρυφήσουν. Είναι ωστόσο καθοριστικό κι απαραίτητο διότι αφενός θα βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να διαγνώσει τις εμπειρίες των μαθητών σχετικά με το θέμα, τις ελλείψεις, τις τυχόν παρανοήσεις και αφετέρου θα διαμορφώσει το απαιτούμενο μαθησιακό κλίμα, γνωστικό και συναισθηματικό. Είναι το εφελκυστικό του μαθήματος και οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν εξ αρχής τη σχέση τους με το προσφερόμενο αγαθό, καθώς θα το προσεγγίσουν βιωματικά. Επίσης είναι ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν οι μαθητές εξ αρχής ανταλλάσσοντας βιώματα. Η ανταλλαγή βιωμάτων τους θα βοηθήσει στο δέσιμο της ομάδας της τάξης.

Σε αυτό το στάδιο οι μαθητές καλούνται να θυμηθούν εμπειρίες και γνώσεις τους σχετικές με το θέμα. Εξ αρχής επιδιώκουμε να συνδέσουν οι μαθητές το θέμα με τα βιώματά τους, επομένως τους εξοικειώνουμε με τη νέα γνώση. Ταυτόχρονα πείθονται για τη σπουδαιότητα κι αναγκαιότητα του θέματος για τη ζωή, δηλαδή για τη χρησιμότητα του θέματος στο οποίο ήδη έχουν εμπειρίες κι άρα τους αφορά. Συχνά οι μαθητές μας διερωτώνται: «τι μου χρειάζεται αυτό που τώρα μαθαίνω;» Εάν λοιπόν η νέα γνώση σχετιστεί εξ αρχής με τη ζωή τους, εκτιμούμε ότι δεν θα δημιουργηθεί καν τέτοιο ερώτημα κι επιπλέον το ενδιαφέρον τους θα κεντριστεί, θα αισθανθούν άνετα με το θέμα και θα παρακινηθούν σε εμπλοκή και διερεύνηση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να καλέσει τους μαθητές του να αναβιώσουν γνώσεις κι εμπειρίες σχετικές με το θέμα εφαρμόζοντας κάποια τεχνική που κρίνει κατάλληλη. Σε αυτό το 1^ο στάδιο οι μαθητές κυρίως θα περιγράψουν κι οριοθετήσουν το θέμα, επομένως δεν θα χρησιμοποιήσουμε τεχνικές που ενδεχομένως αναλύουν το θέμα. Μία

κατάλληλη τεχνική διδασκαλίας είναι ο καταιγισμός ιδεών σε σχήμα με το ελληνικό ή ξενόγλωσσο αλφάβητο ή και χωρίς το αλφάβητο. Θα αφήσουμε τους μαθητές μας να εκφράσουν τις εμπειρίες τους, θα τους ζητήσουμε και κάποιο αντιπροσωπευτικό σχήμα και θα εξηγήσουν την επιλογή τους, προσπαθώντας να περιγράψουμε κι οριοθετήσουμε το θέμα και τις παραμέτρους του. Αν διαπιστώσουμε παρανοήσεις, θα συζητήσουμε με την τάξη για να αρθούν οι παρανοήσεις. Οι μαθητές μας θα πρέπει να νιώσουν ασφαλείς καθώς θα εκφράζουν τις εμπειρίες τους, οπότε εμείς θα εξασφαλίσουμε τις συνθήκες για ένα ήρεμο κλίμα αλληλεπίδρασης. Μπορούμε να εργαστούμε με ομάδες ή και με την ολομέλεια της τάξης, εάν θέλουμε να εξοικονομήσουμε χρόνο. Στόχος μας σε αυτό το στάδιο είναι να συναρπάσουμε τους μαθητές με το θέμα, να ενθουσιαστούν, να εμπλακούν, να αισθανθούν ότι τους αφορά.

Ο χρόνος που θα αφιερώσουμε σε αυτό το στάδιο εκτιμάται από 5 λεπτά έως 20 λεπτά. Ίσως είναι προτιμότερο να μην ξεπεράσουμε τα 15 λεπτά για να αφήσουμε χρόνο για το στάδιο της νοηματοδότησης και ανάλυσης, όπου θα διερευνηθεί εκτενέστερα το θέμα.

Παράδειγμα

Υποθέτουμε ότι έχουμε να διδάξουμε το θέμα «Εκκλησία». Μπορούμε να εφαρμόσουμε καταιγισμό ιδεών σε σχήμα και να ζητήσουμε από τους μαθητές είτε ανά ομάδες είτε σε ολομέλεια να φτιάξουν ένα αντιπροσωπευτικό σχέδιο και μέσα να γράψουν λέξεις που σχετίζονται με την εκκλησία ή και συναισθήματα που έχουν νιώσει σχετικά με την εκκλησία. Πρόσφατα που ζητήσαμε από τους μαθητές μας σε ολομέλεια να εκφραστούν για την εκκλησία κάποιοι πρότειναν τρούλο, κάποιος σταυρό, οπότε επιλέξαμε να συνδυάσουμε τον τρούλο με το σταυρό και στη συνέχεια ρωτήσαμε γιατί προτείνουν τον τρούλο, οπότε ειπώθηκαν θέματα χριστιανικής τέχνης και γιατί το σταυρό, οπότε τονίστηκε ο σταυρός ως σύμβολο σταυρικής πορείας, δυσκολιών της ζωής και ανάστασης-νίκης-υπέρβασης των δυσκολιών. Είναι καλό να συνδυάζουμε όσα οι μαθητές μας προτείνουν για να αισθάνονται όλοι ότι συνδιαμορφώνουν τη γνώση, δεν παραγκωνίζουμε κανέναν κι ίσως κάνουν κι οι μαθητές μας το ίδιο στις συντροφικές τους συνδυάζοντας τα διαφορετικά. Αφού καταγράψουν λέξεις ή και συναισθήματα σχετικά με την εκκλησία, μπορούμε να ζητήσουμε να φτιάξουν μία παράγραφο με τα παραπάνω ή να τα βάλουν σε αξιολογική κλίμακα με βάση τις προσωπικές τους προτιμήσεις, προτεραιότητες. Έτσι οι μαθητές μας έχουν δημιουργήσει μία οριοθέτηση του όρου, μία πρώτη προσέγγιση, έχουν αναφέρει τις παραμέτρους που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Ενδεικτική Δραστηριότητα (προαιρετική!)

Επιλέξτε μία ενότητα και προσπαθήστε να τη σχεδιάσετε με χρήση μελέτης περίπτωσης.

Αναζητείστε στο διαδίκτυο βίντεο που ενδείκνυνται για διδακτική αξιοποίηση για την ειδικότητά σας.

